Brood

Karel Vertommen

bron
Karel Vertommen, *Brood*. Met illustraties van B. Max. Het Spectrum, Utrecht z.j. [1939]

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/vert003broo01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

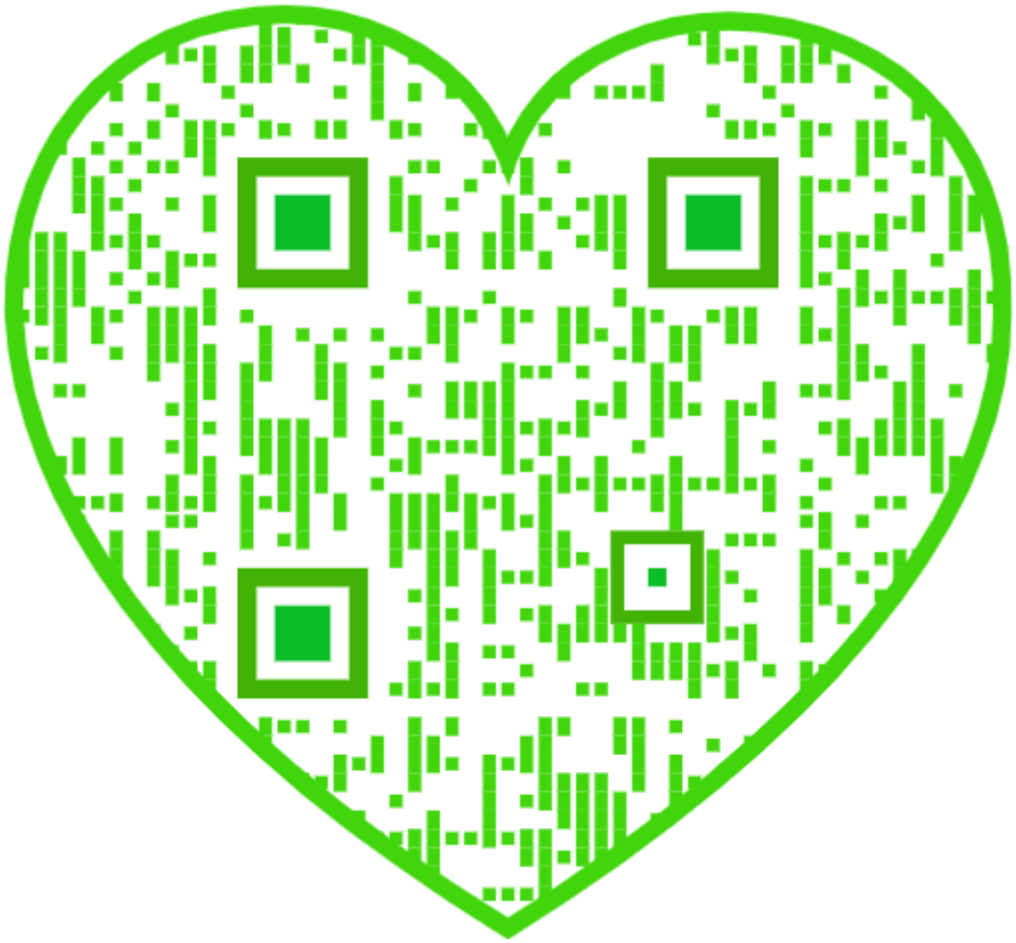

Voor mijn vrouw, dat goede zorgenmoedertje.

Advent

Thuis zat Maria bij de schouw,
de handen in de schoot:
- 'Het sneeuwt, nu wordt het Kerstmis gauw.'
Van weelde kleurden rood

haar beide wangen, toen zij dacht
aan het geheimnis groot,
dat zij met hare handen zacht
in haren schoot omsloot.

Het sneeuwt reeds engelensluiers
en de wind zingt gloria.
Maria vouwt de luiers
en denkt glimlachend na.

Kerstvisite

Er is bij Maria een Kindje geboren,
Haar man is een van ons timmerliên.
We konden de meid naar hun toestand doen horen...
Of moeten we zelf eens gaan zien?

We nemen ons naamkaart en bloemen mede.
Kom vlug, want het donkert al!
De sneeuw is vertrappeld; pas op voor de trede;
Maar wonen die lui in een stal?

We zijn achteraan in een hoek gebleven,
Ons bloemen heeft Jozef aanvaard
En glimlachend aan Maria gegeven,
Die zei iets van 'vrede op aard!'

Maar plots is het wonder losgebroken:
Een engelenkoor dat zong 'gloria.'
We hebben ons naamkaart op zak gestoken
En knielend gesmeekt om gena.

Karel Vertommen, *Brood*

Lichtmis

Met Lichtmis kwam de dooi,
Sint Jozef nam de kooi,
Maria sloeg een halsdoek om,
Ze gingen naar den dom.

Maria ging haar kerkgang doen,
Ze gaf haar Kerstekind een zoen
En droeg het op aan God de Heer...
De duiven kirden heen en weer.

Sint Jozef stak in d' offerblok
Een grote zware brok
Van 't goud dat koningen hun brachten.
Maria knielde in gedachten.

De priester stak drie kaarsen aan,
Maria zag drie kruisen staan,
De tortels zuchtten in de kooi
En buiten viel de dooi.

Karel Vertommen, *Brood*

Samenzang

Toen deed de wachter de stadspoort open.
De zanger trad binnen en met hem de zon,
Van morgendauw zijn haren dropen;
Elk huis was nog dicht toen zijn lied begon.

Eerst keek er een meisje verrast naar buiten
En dacht 't was de stem van haar lief,
Weldra stonden mensen aan alle ruiten
Eer weer de zanger zijn lied aanhief.

Ze luisterd' en onbewust zongen ze mede,
Ze knikten elkander toe...
Ze hadden het zingen nog niet vergeten
En werden de samenzang niet moe.

Testament

In Brabant, langs de Scheldeboord,
daar stond een hoeve aan de dijk geschoord.

Rondom was het water, de lucht en de grond;
op de hoeve drie zonen, sterk en gezond.

De vader die zei eens: ‘Mijn jongens, 'k word oud,
ziet dat ge de hand aan de ploegsteert houdt!

Gij, mijn jongste, die zijt als een Maartse dag,
met wat regen en sneeuw en een zonnelach,

ga en zing voor de mensen van vreugd en verdriet
en de goede grond waar het graan uitschiet.

Gij, mijn tweede, die zijt als een opgaande tij,
met het drieste geweld van jong' hengsten in Mei,

in de stal haal uw paard, naast de schouw neem uw zwaard,
wreek het onrecht in 't land, zie dat 't recht wordt bewaard.

Gij, mijn oudste, die vast als de jaartijden zijt,
en stevig in 't zaâl door de velden rijdt,

Zaai op het land in uw vaders spoor,
trek er als vroeger voor na voor.

Sluit een verdrag met wind, zon en weer,
met Gods lieve heiligen en met Ons Heer.’

Nadat de vader met eer werd begraven,
drie mannen hun paard de sporen gaven:

een reed er voor 't eerst als boer rond zijn veld,
een trok er ten strijd tegen heersersgeweld,

een reed er al zingend door het land
en deed d'echo's ontwaken t'allenkant;

zijn lied droeg de wind over 't rijpe koorn,
zijn broer blies daartussen de vrijheidshoorn,

en monkelend een boer door zijn oogst van goud:
'Ziet dat ge de hand aan de ploegsteert houdt!'

Karel Vertommen, *Brood*

Ruiterlied

Hu, hop! en vooruit met zijn paard door de mist.
Waarheen? - Geen mens, ook hijzelf niet, die 't wist.
De hoefslag die plofte gedempt over 't veld,
maar tussen de huizen weerklonk het geweld...

In matte schimmen schoof alles voorbij:
- 'Hu, hop! Heel de wereld kijkt naar mij!'
De mist scheurde open waar hij kwam,
maar sloot zich weer achter hem als een dam.

En voor hem en achter en overal mist,
druipnat hing zijn haar op zijn slapen geklist:
- 'Hu, hop! en vooruit! Ieder kijkt mij aan!'
Plots bleef het paard voor een water staan.

Daar zat op haar knieën een blonde meid,
zij had een stuk linnen opengespreid
en waste het uit in het klare nat
waarin ze zich even gespiegeld had.

Toen priemde de zon en de mist verdween,
de dampende ruiter keek om zich heen...
- 'Heb ik dan mezelf wat voorgelogen
of ligt heel de wereld in meisjesogen?'

Hu, hop! kwam hij hier met zijn paard door de mist.
Waarheen? - Geen mens, ook hijzelf niet die 't wist.
Maar een meisje zat over 't water gebogen,
hij zag haar beeld en twee diepe ogen.

Galgelied

Er stonden drie galgen op 't galgeveld,
De kraaien hebben het voortverteld.

En stom blauwden winterse bossen rondom,
Zij kaatsten 't gekrijs van de kraaien weerom.

Het volk stond zwijgzaam opeengehoopt:
Drie mannen moesten opgeknoopt.

Drie rechters lazen het vonnis voor;
De bossen bauwden het na in koor.

Eén had in eigen macht geloofd,
Hij moest het bekopen met zijn hoofd.

Eén had gehoopt op een nieuwe tijd,
Dat was voor het heden een scherp verwijt.

Eén had de waarheid te zeer bemind,
Daarvoor ging hij bengelen hoog in de wind.

De kraaien krijsten: kwaad is kwaad!
De bossen echoden: haat is haat!

De kring van het volk werd enger en enger,
't Gelaat van de rechters werd strenger en strenger...

Maar toen de koord in de hoogte ging,
In elke lus een rechter hing.

Het volk stond zwijgzaam opeengehoopt:
Drie rechters werden opgeknoopt.

Eén had zijn eigen volk verraden,
Eén had zijn geldkist volgeladen,

Eén had de macht om haarzelf bemind,
Drie rechters bengelden hoog in de wind.

De kraaien krijsten: kwaad is kwaad!
De bossen echoden: inderdaad!

Karel Vertommen, *Brood*

Mastklimmen

Drie glimmende masten op een rij
boven de leut' en het kermisgevrij.

Beneden wordt koele bier gedronken,
daarboven lonken hespen en schonken.

Wie halverwegen komt afgegleden
hem wachten hoon en spot beneden.

Drie koene maats en drie glimmende staken;
wie zei daar ze zouden niet boven geraken?

De eerste klimt als een kat in de mast,
grijpt haastig twee lonkende schonken vast,

ritst naar beneden en loopt naar huis
met zijn gewin, uit het kermisgedruis.

Lang wordt er niet over hem gepraat...
Daar is met zijn vriendjes de tweede maat.

Die klimt, koel-berekend, met stevig houvast,
klampt zich geschoord aan de top van de mast,

spuwt op het volk, bindt zijn gordel vol schonken
en komt gemeten de mast neergezonken.

Het volk is woedend, hij heeft hen veracht;
maar de vriendjes worden feestlijk bedacht.

Doch reeds is de derde halverwegen,
heel het volk roept en knikt hem bemoedigend tegen.

Nu haalt hij de top, kijkt naar 't zonnige land,
werpt hespen en schonken in 't volk t'allenkant.

Hij haalt uit zijn borstzak een kleurige vlag,
bindt ze vast aan de mast, ze waait op als de dag;

komt met ledige handen weer afgegleden,
maar duizenden handen wachten beneden

en duizenden ogen flikkeren hem tegen,
als zaaid' hij daarboven een sterrenregen!

Ballade der schooiers[1)]

Twee schamele schooiers in haveloos pak
en de blauwe hemel als onderdak

die hadden elkaar eeuw' ge trouw gezworen:
zij hadden 't geloof in de mensen verloren.

Als 's avonds de gouden sterren blonken,
telden zij 't matte geld, hun uit deernis geschonken.

Een van bei brak zijn woord en hij werd soldaat,
hij werd door een ronselaar omgepraat.

Hij diende de Prins en reed hoog op een paard,
verdiende soldij en betaalde de waard.

Weer waren de mensen hem welgezind
en zijn ogen glansde' als van een die bemint.

Maar toen hij vernam van verdrukking in 't land,
toen vlamde zijn oog en beefde zijn hand.

Middlerwijl zong zijn maat door het land 't oude lied
dat ontgoocheling en heimwee naar liefde verried.

Tot hij eens in het dorp bij de smidse kwam,
daar wapperde flonkerend een rosse vlam

en achter het vuur, in het heerlijke licht,
straalde jong en volkrachtig een meisjesgezicht.

- 'Gij trekt aan de blaasbalg, ik zing mijn verdriet;
Mijn hart is uw vuur en uw rhythme mijn lied.'

- ‘Is uw hart als mijn vuur, smeed de ring dan van trouw,
dat ik hou van een man, dat ik worde zijn vrouw.’

Hij maakte twee ringen uit edel metaal,
dan smeedde hij een zwaard uit het sterkste staal.

Zij trok aan de blaasbalg, hij klopte rinking,
dat een zinderend lied in de smidse hing.

- ‘Ik heb er een makker, die is soldaat
hij is 't die voor ons op de wallen staat.’

- ‘En ik heb mijn hart aan een man verpand,
wij wekken 't geslacht van de vrede in dit land.’

Daar klopte op de smidspoort een jong soldaat:
- ‘Ik stond op de wallen en bleef paraat;

Gebroken heb ik mijn goede zwaard,
verloren heb ik mijn trouwe paard,

vergoten mijn bloed, maar het land werd vrij...
Zij gespten 't nog warme zwaard aan zijn zij.

Toen brak zijn hart, maar met laatste kracht
kust' hij de ringen van 't vredesgeslacht.

- ‘Wij hadden, mijn vriend, eeuwge trouw gezworen,
wij hadden 't geloof in de mensen verloren;

gij diende uw land, ik min een vrouw,
wij bleven elkaar in ons volk getrouw.’

Eindnoten:

1) *Dit gedicht werd in December 1938 bekroond in de prijsvraag voor het beste gedicht, uitgeschreven door het tijdschrift ‘Nederland’.*

Kwezels

De temerige Euphrasia
wint d' aflaat van Portioncula,
vijf Onze Vader en daarna
vijfmaal het Ave Maria.

Ook Rosalie is in gebed
terwijl ze stiekem scherp belet
hoe d'onderkoster kaarsen zet
voor 't beeld van Sint Elisabeth.

En telkens als Euphrasia
besluit haar Ave Maria
en opstaat, komt Rosalia
haar in 't portaal trouw achterna.

En zedig in een hoek verdoken
wordt grondig elk schandaal besproken,
wordt wat geheim was opgebroken,
wordt alle onrecht streng gewroken.

Nadat ze alles trouw onthulden,
geen kwaad meer voor hun ogen duldden,
gaan ze ter kerk, de plichtvervulden,
en bidden: 'Vergeef ons onze schulden'...

Rosalia en Euphrasia
gaan d'aflaat van Portioncula,
vijf Onze Vader en daarna
vijfmaal het Ave Maria.

Karel Vertommen, *Brood*

De vloek (*Servisch lied*)

Van op de dijk roept moeder
- op 't water helmt de klank -:
‘Zeg, Mara, Mara, mijn dochter,
Is 't linnen nog niet blank?’

En 't meisje, lichtjes kleurend:
‘Neen, 't water is niet klaar,
Dat deed die dwaze Jowo
Met zijn boot en zijn riemen daar!

Wij moeten hem beiden vervloeken:
Hij hange! - God hoor onze bee -
Ik wou aan mijn hals hem zien hangen
met zijn armen alle twee!

God gaf hij zat gevangen
Die mij zo tergen dorst,
In een kleine, enge kerker...
Hier op mijn zachte borst.

God moog' hem met ketens beladen...
Dat hij in mijn armen geklonken zit.
Mogen de wilde baren hem spoelen
Tot aan mijn huisje wit.’

Panache

Ridder Panache op zijn hobbelpaard
schommelt door 't land in een dolle vaart.
Hem siert een monocle, een knevel en baard
en de wuivende staart van zijn paard.

Zijn speer is gestadig naar 't Oosten gericht.
- Of in Zuiden of Westen geen vijand ligt?
Dan siert een misprijzende plooi zijn gezicht:
wie, drommels, heeft zoiets verdicht?

Panache zit te paard op het vaderland
en zijn zadel is het gezond verstand.
Op beide zit hij bovenop
met een wapprende pluim op zijn kop.

Ridder Panache en zijn hobbelpaard
rijden door 't land in een dolle vaart,
met een wapprende pluim en een wuivende staart.
Zij zijn vredelievend van aard!

Driekoningenlied

Driekoningen,
Driekoningen,
Geeft mij ne nieuwen hoed!

We hebben zolang met de kaarten gespeeld,
We hebben ons laatste centen geteld.

Herodes was de vierde man,
Die kent er alles van!

Hij heeft ons centen afgeluisd
En is er dan vandoor gemuisd.

Hij heeft d'onnozele kinderen vermoord
En al onzen toebak opgesmoord.

We gingen te paard
en we komen te voet.
Geeft mij ne nieuwen hoed!

Processie in Tyrol

Ons Heer wordt in de bergen plechtig rondgedragen
Wijl klokgelui en vreugdeschoten uit het dal
de zeven spitsen om hun credo vragen.

Als wierook hangt in slierten morgendoom,
de koeien houden ingetogen op met grazen
en doen hun bellen klinken konsekratievroom.

De kopers gloeien in de zon, de hoedenpluimen wuiven.
De meisjes gaan met blonde vlechten, rood korset,
terwijl nieuwsgierige ogen tussen hunne rijen schuiven.

En zeegnend wordt Ons Heer door 't dal gedragen
wijl klokgelui en vreugdeschoten en gezang
de zeven spitsen om hun credo vragen.

Voor mijn zoon Wim

Wij hebben deze stad, mijn zoon,
voor uw geboorteplaats verkoren,
dat ge de verre schepen
en 't nabije beiaardlied moogt horen.

In ieder leven klinkt de roep
van ongekende horizonnen,
maar elke tocht moet einden
in 't land waaruit hij werd begonnen.

Min God en land, mijn zoon,
en wees geen heimatloze.
Vecht buiten u met volksverraad
en in u met de Boze.

Sint Lutgardis

De kloostertuin hing vol aroom
van witte anjelieren,
Lutgardis had een schone droom:
zij wou haar thuiskomst vieren.

De navend was van heimwee ziek,
de zon hing laag te branden.
- Heer God! De taal van dit kantiek
hoorde ik in Dietse landen!

En toen de lauwe zomernacht
de wereld had beslopen,
weenden haar blinde ogen zacht:
zij zag de hemel open...

Heel Dietsland hangt nu vol aroom
van witte anjelieren,
de jonge moeders komen vroom
de maagd met anjelieren vieren,